

บทที่ 3

อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก จังหวัดนนทบุรี

อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก จังหวัดนนทบุรี เป็นสวนสาธารณะที่มีความสำคัญมากแห่งหนึ่งในจังหวัดนนทบุรี เนื่องจากเป็นสวนสาธารณะที่สร้างขึ้นตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชการที่ 9 และประชาชนในจังหวัดนนทบุรีนิยมมาใช้บริการทางนันทนาการ ทั้งการออกกำลังกาย การพักผ่อนหย่อนใจ หรือการพบปะสังสรรค์ โดยอุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก จังหวัดนนทบุรี มีความเป็นมาดังนี้

ความเป็นมาของอุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก จังหวัดนนทบุรี

สืบเนื่องจากวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2536 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทรงบำเพ็ญพระราชกุศลสมโภชพระอารามวัดเฉลิมพระเกียรติ ทางชลมารค พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตามคำกราบบังคมทูลเชิญเสด็จของกระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมศิลปากร ร่วมกับวัดเฉลิมพระเกียรติ เสด็จประทับเรือพระที่นั่ง ณ ท่าवासกรี ตามลำน้ำเจ้าพระยาถึงท่าเทียบเรือพระที่นั่งเข้าสู่อุโบสถ ณ ที่นั้น ทรงพระราชทานปวารณาถวายปัจจัยบำรุงพระอาราม 100,000 บาท พร้อมกับทรงมีพระราชกระแสรับสั่งว่า “ขอให้ท่านช่วยนำที่ดินแปลงนี้ไปจัดทำเป็นสวนสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้อาศัยพักผ่อน เพราะบริเวณนี้ยังไม่มีสวนสาธารณะให้ประชาชนได้พักผ่อนหย่อนใจเลย ขอให้ช่วยดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้ด้วย กรมธนารักษ์ในฐานะที่เป็นหน่วยงานซึ่งทำหน้าที่ดูแลบริหารที่ดินราชพัสดุให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประเทศชาติ ประชาชน สังคมและสิ่งแวดล้อม จึงได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2537 ให้จัดสร้างอุทยานเฉลิมพระเกียรติบนที่ราชพัสดุริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก ตำบลบางศรีเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี โดยให้จัดหาที่ดินสมทบเข้าในพื้นที่โครงการรวมประมาณ 100 ไร่ เพื่อน้อมเกล้าฯ ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อให้เป็นถาวรวัตถุด้านสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์ทรัพยากรตามแนวพระราชดำริให้อยู่คู่กับคนไทย เพื่อจดจารึกถึงวาระแห่งการเฉลิมพระเกียรติในครั้งนั้นตลอดชั่วกาลนาน และเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบจึงได้ทรงพระราชทานนามสวนสาธารณะแห่งนี้ว่า “อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก” ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลในการจัดสร้างจนเสร็จสิ้นโครงการเป็นจำนวนเงินประมาณ 910,000,000 บาท ซึ่งพื้นที่โครงการ ประกอบด้วย

1. ที่ราชพัสดุมี เนื้อที่ 15 ไร่
2. วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร อนุญาตให้ใช้พื้นที่สมทบโครงการ จำนวน เนื้อที่ 11 ไร่
3. จัดซื้อจากรายการ เนื้อที่ 74 ไร่

รวมพื้นที่ทั้งโครงการ เนื้อที่ 100 ไร่ ซึ่งในการจัดซื้อที่ดินเพิ่มเติมจากประชาชนเข้าสมทบโครงการนั้นได้ดำเนินการโดยวิธีตกลงราคาและขอเช่าราคาค่าอาคาร สิ่งปลูกสร้างและพืชผลตามราคามาตรฐานโดยทางราชการเป็นผู้รับภาระค่าธรรมเนียมการโอน ค่าอาคาร และค่าภาษีเงินได้ให้แก่ผู้ขายทุกรายด้วย (อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก, 2542: 5-9) แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 งบประมาณในการก่อสร้างอุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก จังหวัดนนทบุรี

ค่าใช้จ่ายด้านต่าง ๆ	งบประมาณที่ใช้ (บาท)
ค่าเวนคืนที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง	600,000,000
1. ค่าจัดซื้อที่ดินเพิ่มเติม	250,000,000
2. หมู่บ้านชาวสวน	250,000,000
3. สวนผลไม้อนุรักษ์	50,000,000
4. สวนผลไม้	50,000,000
ค่าก่อสร้างสิ่งก่อสร้างภายในอุทยานฯ	310,000,000
1. ลานจอดรถยนต์	16,000,000
2. ท่าเรือประชาชน	14,000,000
3. ลานเอนกประสงค์	9,000,000
4. ลานการแสดง	12,000,000
5. ลานประติมากรรม	20,000,000
6. ชุมประดูทางเข้าวัดเฉลิมพระเกียรติ	10,000,000
7. พิพิธภัณฑ์	30,000,000
8. สนามเด็กเล่น	15,000,000
9. สวนต้นไม้-ดอกไม้	10,000,000
10. ชุมสระบัว	6,000,000
11. บ่อน้ำ น้ำตก บอกก	4,000,000

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ค่าใช้จ่ายด้านต่าง ๆ	งบประมาณที่ใช้ (บาท)
12. ค่าตกแต่งภูมิทัศน์โดยรอบ	100,000,000
13. โครงสร้างพื้นฐานเช่น ห้องน้ำ อุปกรณ์เครื่องออกกำลังกาย ฯลฯ เป็นต้น	40,000,000
14. อื่น ๆ	24,000,000

ที่มา: อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก (2542)

จากตารางที่ 3 พบว่างบประมาณที่ใช้ในการก่อสร้างแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ค่าเวนคืนที่ดินและสิ่งปลูกสร้างและค่าก่อสร้างสิ่งก่อสร้างภายในอุทยานฯ พบได้ว่างบประมาณส่วนใหญ่ใช้ในการเวนคืนที่ดินและสิ่งปลูกสร้างเป็นจำนวนประมาณถึง 600,000,000 บาท ซึ่งเห็นได้ว่าการก่อสร้างอุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก จังหวัดนนทบุรี ทางเทศบาลนครนนทบุรีได้เห็นถึงความสำคัญของประชาชนที่ถูกเวนคืนที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง จึงได้ดำเนินการชดเชยราคาที่ดินและสิ่งปลูกสร้างตามราคารมาตรฐาน โดยทางราชการเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายในการโอน และในส่วนของค่าที่ดินและสิ่งก่อสร้างภายในอุทยานฯ เทศบาลนครนนทบุรีได้ดำเนินการใช้งบประมาณไปถึง 310,000,000 บาท เพื่อสร้างอุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก จังหวัดนนทบุรี ให้มีความสวยงามและมีสถานที่ทางนันทนาการอย่างครบถ้วน เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้ที่เข้ามาใช้บริการทางนันทนาการ

วัตถุประสงค์ในการจัดสร้าง

การจัดสร้างอุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษกแห่งนี้ นอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปีแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นที่ประทับพักผ่อนพระราชอิริยาบถ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินในบริเวณใกล้เคียงและในโอกาสอื่น ๆ ตามพระราชอัธยาศัย รวมทั้งใช้เป็นสถานที่รองรับพระราชอาคันตุกะที่เสด็จหรือแขกของรัฐบาลในการเดินทางมาเยือนประเทศไทย และยังเป็น การสนองแนวพระราชดำริที่ทรงมีพระราชประสงค์ให้จัดสร้างสวนสาธารณะเพื่อใช้พักผ่อนหย่อนใจ สำหรับประชาชนและเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมให้แก่อนุชนรุ่นหลังด้วย จึงนับได้ว่าอุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษกแห่งนี้จะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดนนทบุรี อีกแห่งหนึ่ง (อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก, 2542: 11)

แนวความคิดการออกแบบอุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก

1. เพื่อเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพระบรมราชวโรกาสครองราชย์ครบ 50 ปี พระองค์ทรงมีพระราชดำริในการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ มากมาย ซึ่งทางคณะผู้ออกแบบได้นำแนวพระราชดำริทางการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยในรูปแบบต่าง ๆ และทางด้านการชลประทานเพื่อการเกษตรเข้ามาประยุกต์เข้ากับการออกแบบสวนสาธารณะแห่งนี้ด้วย แนวความคิดนี้จึงได้เกิดสวนสาธารณะที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยอย่างเต็มที่ ทั้งในด้านวัฒนธรรมและความเป็นอยู่การดำเนินชีวิต และความผูกพันที่มีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

2. เพื่อถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยในอดีตและความผูกพันที่มีกับธรรมชาติรอบตัว ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมาช้านาน จะพบว่าชนบทรอบนอกนิยมประเพณีวัฒนธรรมที่ฝังลึกในชุมชนต่าง ๆ มักจะเกี่ยวข้องกับการเกษตรและการก่อกำเนิดชุมชนในอดีตยึดแนวสายน้ำซึ่งถือเป็นสายโลหิตสำคัญของปากท้อง และอาชีพเกษตรกรรม โดยมีวัดหรือศาสนสถานเป็นศูนย์รวมจิตใจอยู่กับชุมชนนั้น ๆ เสมอ ซึ่งภาคกลางเป็นพื้นที่ที่มีการทำการเกษตรอย่างกว้างขวาง ความผูกพันกับสายน้ำ การสัญจรทางเรือเต็มไปด้วยชีวิตชีวาเป็นภาพที่ชินตามาช้านาน โดยเฉพาะพื้นที่รอบนอกของกรุงเทพมหานครอย่างจังหวัดนนทบุรี ภาพลักษณ์ของสวนเมืองนนท์นั้นเป็นที่น่าประทับใจของผู้คนทั่วไป ด้วยความอบอุ่นบรรยากาศที่แสนจะเรียบง่ายแต่มีเสน่ห์ในตัวเอง ไม่ต้องปรุงแต่งมากเกินไปความเหมาะสมจะเป็นสิ่งที่ทดแทนความรู้สึกของคนเมืองหลวงที่ต้องดิ้นรนอยู่ในสังคมที่วุ่นวาย มีความซับซ้อนในการดำเนินชีวิตและเต็มไปด้วยความเครียด ทั้งที่อยู่แก่คนละฟากฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเท่านั้นด้วยแนวความคิดนี้ พื้นที่บางส่วนจะถูกกำหนดจัดสรรให้เป็นสถานที่ถ่ายทอดและเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นความทรงจำของสถานที่นี้มาช้านาน ไม่ว่าจะเป็น วัฒนธรรมการเกษตร, รูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นบ้าน, การคมนาคมแบบดั้งเดิม การวางผังแบ่งการใช้พื้นที่ที่มีการกำหนดสัดส่วนและขอบเขตอย่างชัดเจน ฯลฯ เข้ามาสู่วิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบปัจจุบันแนวความคิดในการวางผังแบบไทยโบราณ ซึ่งจะมีการแยกส่วนกันอย่างชัดเจนระหว่างวัดซึ่งเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ วังซึ่งเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์ บ้านซึ่งเป็นที่อยู่ของประชาชนคนธรรมดาทั่วไป ซึ่งการใช้กิจกรรมในพื้นที่พยายามอนุรักษ์สวนผลไม้เดิม เช่น สวนทุเรียน กระท้อน และหมู่บ้านชาวสวน เอาไว้ให้คงลักษณะเดิมมากที่สุด โดยมีองค์ประกอบต่าง ๆ ช่วยนำไปสู่ความทรงจำ

3. เพื่อตอบสนองลักษณะทางกายภาพของพื้นที่อย่างคุ้มค่า เนื่องจากพื้นที่เดิมเป็นส่วนผลไม้ริมแม่น้ำ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตัวที่น่าสนใจในการออกแบบจึงพยายามคงลักษณะเดิมที่สำคัญเอาไว้ พร้อมกับเปิดพื้นที่ส่วนริมน้ำให้โล่งและกว้างมากที่สุด เพื่อให้ผู้ใช้ได้สัมผัสกับบรรยากาศริมน้ำ ลม ละอองน้ำที่สดชื่น และวิถีแห่งสายน้ำที่เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา จะเป็นอีกปัจจัยหลักหนึ่งในการพิจารณาคำแนะนำขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์ ดังนั้นในการออกแบบจึงจัดทางเดินริมน้ำให้ประชาชนได้มีโอกาสชื่นชมบรรยากาศ รวมทั้งปรับปรุงร่องสวนเดิมชุดแต่งकुคลองที่กระจาย อยู่ทั่วบริเวณ เพื่อให้ผู้ที่มาเยือนได้สัมผัสบรรยากาศริมน้ำในรูปแบบที่ต่างกันไป เช่น บรรยากาศริมคลอง ท้องร่องสวน แม่น้ำ บึงน้ำใหญ่ ทางด้านลักษณะนิเวศวิทยาของสวนผลไม้ เน้นที่การคงไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติให้มีความสมดุลไม่ว่าจะเป็นผลพืชน้ำชนิดต่าง ๆ ที่ขึ้นตามความลึกของน้ำ ระบบकुคลองแนวร่องน้ำ ระดับความสูงต่ำของพื้นที่ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่ผู้มาชมสวนนั้นได้รับรู้ว่าเดิมพื้นที่บริเวณนี้มีลักษณะอย่างไร

ด้วยแนวความคิดนี้ พื้นที่ส่วนใหญ่ในโครงการจะได้รับการออกแบบให้น้ำและต้นไม้เข้ามามีความสำคัญกับพื้นที่บริเวณต่าง ๆ จะแยกพื้นที่จากกันชัดเจนด้วยลักษณะเป็นส่วนที่มีน้ำเป็นตัวแบ่งแยก หรือล้อมรอบจำนวนทั้งหมด 9 บริเวณ เพื่อตอบสนองหน้าที่ใช้สอยที่ต่างกัน อีกทั้งน้ำนั้นยังทำหน้าที่อื่น ๆ ได้แก่ เส้นทางคมนาคม ตัวสะท้อนสถาปัตยกรรมแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรมุมมองที่น่าสนใจ ความเคลื่อนไหวของน้ำซึ่งก่อให้เกิดเสียงและความน่าสนใจ แหล่งน้ำสำรอง เป็นต้น

4. เพื่อตอบสนองปัจจัยภายนอกโครงการ (การใช้ที่ดินรอบโครงการ) เนื่องจากในการออกแบบพื้นที่สาธารณะนั้น ปัจจัยภายนอกโครงการหรือการใช้ที่ดินรอบโครงการนั้นจะมีผลต่อการวางตำแหน่งการใช้ที่ดินในโครงการ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพอย่างมาก ดังนั้นสำหรับโครงการนี้เราสามารถแบ่งปัจจัยภายนอกออกเป็น 2 ส่วนหลัก ๆ ด้วยกันได้แก่

4.1 วัดเฉลิมพระเกียรติเป็นศาสนสถานที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นผลกระทบที่มีต่อการวางพื้นที่การใช้งานภายในโครงการจำเป็นต้องมีข้อจำกัดทางด้านกิจกรรมที่จะนำมาใส่จำเป็นต้องมีความเคารพสถานที่ สำรวม และมีบรรยากาศที่เงียบสงบไม่รบกวนผู้ที่มาปฏิบัติธรรม อีกทั้งรูปแบบสถาปัตยกรรมในส่วนนี้ ควรจะมีความสอดคล้องต่อเนื่องกับสถาปัตยกรรมของวัดพอสมควร จึงเป็นที่มาของส่วนพระราชพิธีและท่าเรือรับเสด็จ อีกทั้งเป็นที่ตั้งของวิมานสราญนวมินทร์

4.2 ชุมชนภายนอกและสวนผลไม้ด้านนอกเป็นส่วนที่มีความเรียบง่ายเป็นธรรมชาติ ส่งผลถึงการวางพื้นที่ใช้สอยและบรรยากาศภายในที่อยู่ใกล้เคียง ควรจะมีความกลมกลืน มีความเงียบสงบเป็นธรรมชาติ มีรูปแบบที่ไม่ซับซ้อน กลมกลืนกับบรรยากาศภายนอกบริเวณ ใกล้เคียงเป็นอย่างดี จึงเป็นที่มาของสวนสวนผลไม้อนุรักษ์ หมู่บ้านชาวสวน

ส่วนพื้นที่ตรงกลางจะเป็นส่วนที่เชื่อมต่อระหว่างบรรยากาศทั้ง 2 แบบ เป็นพื้นที่ส่วนที่ คนทั่วไปจะเข้ามาทำกิจกรรม พักผ่อน และรูปแบบที่เกิดขึ้น คือการผสมผสานระหว่างรูปทรงที่ เป็นทางการและรูปทรงธรรมชาติเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม

เหล่านี้จึงเป็นจุดกำเนิดของการออกแบบให้อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษกนี้ เป็นสวนสาธารณะที่มีความกลมกลืนเข้ากับธรรมชาติภายใต้รูปแบบที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์แห่ง ความเป็นไทย และถ่ายทอดศักยภาพของพื้นที่ออกมาให้ผู้คนที่เข้าไปได้ชื่นชมอย่างเต็มที่ ซึ่งได้แก่ บรรยากาศของสวนผลไม้ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งจะต้องรองรับการใช้งานของผู้ใช้จำนวนมาก ที่มาสวนสาธารณะได้ นับเป็นการผสมผสานความเรียบง่ายของธรรมชาติ โดยรอบเข้ากับ ความละเอียดอ่อนที่ปรุงแต่งเข้าไปอย่างกลมกลืนและลงตัว (อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก, 2542: 15-19)

การเข้าถึงพื้นที่โครงการ

เนื่องจากเป็นสวนสาธารณะริมน้ำ จึงมีการเน้นการเข้าถึงทั้งจากทางน้ำและทางบก โดยเฉพาะทางน้ำนั้นจัดเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ เนื่องจากเป็นเส้นทางที่สั้นและสะดวกที่สุด จากกรุงเทพมหานครถึงพื้นที่โครงการ ดังนั้นจึงมีการคาดการณ์ว่า จะมีผู้ใช้งานจำนวนมากที่เข้าถึง โครงการทางเรือจึงได้จัดพื้นที่ไว้เป็นท่าเรือ สำหรับประชาชนท่าเรือรับเสด็จ และลานอเนกประสงค์ ขนาดใหญ่เอาไว้ เพื่อรองรับผู้ใช้งานจำนวนมาก (อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก, 2542: 20)

แนวความคิดในการออกแบบภูมิทัศน์ในอุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก

การใช้พื้นที่ในการออกแบบจะแยกพื้นที่ส่วนริมน้ำ และส่วนที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ออกจากกัน ด้วยความต่างระดับของพื้นที่ แต่ยังคงให้มีความต่อเนื่องทางสายตาจากพื้นที่แต่ละส่วนสู่ แม่น้ำเจ้าพระยาให้ได้มากที่สุด แต่ยังคงให้เกิดความเป็นสัดส่วนของกิจกรรมแต่ละชนิดพอสมควร เพื่อให้บรรยากาศโดยรวมของอุทยานมีความเงียบสงบ ผู้คนที่มาจะรู้สึกผ่อนคลายอย่างเต็มที่

บรรยากาศในโครงการจะเน้นที่ความโล่งเพื่อเปิดมุมมองสู่บรรยากาศริมน้ำที่หลากหลายในโครงการ แต่ในส่วนที่เป็นสวนผลไม้อนุรักษ์จะเน้นที่ความร่มรื่นในบรรยากาศแบบเดียวกับสวนผลไม้เดิมมีศาลาพักผ่อนเป็นจุด ๆ กระจายอยู่รอบโครงการ พื้นที่ทั้งหมดจะเชื่อมด้วยสะพานและทางเดินที่มีลักษณะเรียบง่าย

องค์ประกอบที่เป็นน้ำในพื้นที่น้ำในโครงการได้รับการปรับแต่งให้ได้รูปร่างที่เหมาะสมต่าง ๆ กันไป เช่น คลองขนาดเล็ก ท้องร่อง บึงน้ำใหญ่ ทุ่งกอก เป็นต้น เพื่อการรับรู้ถึงบรรยากาศในบริเวณนั้น ๆ แตกต่างกันไป และน้ำยังเป็นตัวแบ่งพื้นที่การใช้งานในบริเวณต่าง ๆ ออกจากกันอย่างชัดเจน ซึ่งมีผลทำให้พื้นที่ทุกส่วนในโครงการมีความใกล้ชิดกับน้ำอย่างเต็มที่

องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ เพื่อเป็นการตอบสนองต่อการใช้กิจกรรมการพักผ่อนในพื้นที่สวนสาธารณะอย่างสะดวก จึงได้จัดสร้างองค์ประกอบที่เป็นพื้นฐาน เช่น ศาลา ม้านั่ง เสาไฟ ถังขยะ ป้ายบอกทางและป้ายประกาศต่าง ๆ ตู้โทรศัพท์ทั้งหมดได้รับการออกแบบให้มีรูปลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นไทย และกลมกลืนกันจัดวางเอาไว้ทั่วโครงการ

แนวความคิดเลือกใช้พืชพันธุ์เน้นที่ความเรียบง่าย เป็นธรรมชาติ โปร่งโล่งในส่วนริมน้ำและร่มรื่นในส่วนสวนผลไม้อนุรักษ์ ส่วนพื้นที่ที่เหลือนั้นปลูกต้นไม้ใหญ่ประปรายให้เกิดมุมมองที่โล่งสลับกับส่วนที่ครึ้ม เกิดความน่าสนใจของแสงและเงาที่เกิดขึ้น ทำให้ได้มุมมองที่มีจินตนาสนใจมากขึ้นไม้ยืนต้นโดยรวมจะเป็นต้นไม้ท้องถิ่น เช่น ตาล มะพร้าว ประดู่ ไม้ผลต่าง ๆ มากสง ฯลฯ เพื่อให้เกิดความกลมกลืนกับบริเวณรอบ ๆ โครงการ และต้นไม้เหล่านี้จะคุ้นเคยกับสภาพดิน และภูมิประเทศในส่วนนี้อยู่แล้ว สำหรับไม้พุ่มส่วนใหญ่จะเน้นที่ความเรียบง่ายดูแลรักษาง่าย ชนิดของต้นไม้ขึ้นอยู่กับหน้าที่การใช้งาน เช่น ปลูกเป็นฉากหน้า และฉากหลัง ส่งเสริมความงามของตัวสถาปัตยกรรม โดยใช้ต้นไม้เป็นองค์ประกอบ เน้นความเป็นสัดส่วนของพื้นที่ บังสายตา นำสายตา สร้างจุดสนใจ กั้นบริเวณเพื่อให้เกิดความน่าสนใจ เป็นต้น ลักษณะการใช้จะปลูกเป็นกลุ่มใหญ่มากกว่าจะปลูกเป็นสวนหย่อม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดจุดรวมสายตาไปยังพื้นที่ที่ต้องการจะเน้นมุมมอง นับเป็นจุดเริ่มต้นของการกำเนิดของอุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษกแห่งนี้ (อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก, 2542: 25-39)

สภาพทั่วไปของอุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก

อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษกตั้งอยู่ ณ ตำบลบางศรีเมือง อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี มีพื้นที่รวมทั้งโครงการประมาณ 100 ไร่ เนื่องจากสวนสาธารณะแห่งนี้เป็นสวนสาธารณะที่ตั้งอยู่ริมน้ำ จึงสามารถเดินทางมายังสวนสาธารณะได้ทั้งทางบกและทางน้ำ ทำให้มีความสะดวกในการเดินทาง และมีพื้นที่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลายเพื่อตอบสนองตามความต้องการของประชาชน ดังนี้ (อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก, 2542: 45-55)

1. ทางเข้าวัดเฉลิมพระเกียรติมีซุ้มประตูที่ออกแบบเป็นพิเศษให้สอดคล้องกับบรรยากาศของวัด ประตูทำด้วยทองเหลืองแบบโบราณ มีสวนตะโกัดขนาดย่อมล้อมรอบ เชื่อมต่อด้วยทางเดินนำเข้าสู่บริเวณโครงการ ท่ามกลางความร่มรื่นของต้นไม้ใหญ่
2. ภูมิทัศน์ในส่วนรอบ ๆ บริเวณอาคารจตุรมุข และพลับพลาประดับสูง เป็นการตกแต่งแบบทำเรือของไทยโบราณและที่บริเวณท่าเรือมีต้นมะขามตัดแต่ง และต้นลีลาวดีที่ได้สัดส่วนและสีน้ำตาลสวยงาม มีบรรยากาศแบบโล่งตกแต่งพื้นที่รอบ ๆ ด้วยองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ เช่น น้ำพุ และบ่อบัว เป็นต้น
3. ส่วนบริการและซุ้มประตูทางเข้าสำหรับรถยนต์ ตัวซุ้มประตูเป็นแบบไทยประยุกต์รูปแบบง่าย วัสดุที่ใช้เป็นวัสดุหลักในการตกแต่ง จัดลานจอดรถ ห้องน้ำ และส่วนบริการข้อมูลเอาไว้ในส่วนทางเข้าโครงการ (ทางรถยนต์) ในส่วนอาคารนี้จะเป็นอาคารทรงไทยเดิม จัดวางเป็นกลุ่มเอียงกันให้เกิดความน่าสนใจ ปลูกไม้พุ่มรอบอาคารเป็นช่วง ๆ และปลูกไม้ยืนต้นให้ร่มเงาเป็นช่วง ๆ
4. ลานอเนกประสงค์-ท่าเรือประชาชน และทางเดินริมน้ำ พื้นที่ส่วนนี้จะเป็นพื้นที่ที่ผู้คนที่ผ่านมาไปมาจะสามารถมองเห็นเข้ามาในพื้นที่โครงการได้ โดยเฉพาะส่วนลานอเนกประสงค์ และท่าเรือ เนื่องจากผู้ใช้ส่วนมากจะใช้ทางเรือเป็นเส้นทางที่เข้าสู่โครงการ จึงจัดลานขนาดใหญ่เป็นพื้นที่รองรับการใช้งาน จัดที่นั่ง กระบะต้นไม้ที่สามารถนั่งได้ และบันไดริมน้ำที่ลดหลั่นกันลงไปจนถึงแม่น้ำ ซึ่งพื้นที่ส่วนนี้จะมีจุดเด่นอยู่ที่ป้ายโครงการ (ซึ่งจำลองรูปแบบมาจากกำแพงวัดเฉลิมพระเกียรติ)

รูปร่างของพื้นที่ริมน้ำทั้งหมดจะมีลักษณะเป็นทางยาวขนานไปกับแม่น้ำ เชื่อมพื้นที่ทั้งหมดให้เป็นชิ้นเดียวกันด้วยแนวราวกันตกที่ทอดยาวตั้งแต่หน้าวัดเฉลิมพระเกียรติจรดเขตพื้นที่มีทั้งส่วนกว้างและแคบเพื่อสร้างบรรยากาศและทำกิจกรรมได้หลากหลาย โดยพื้นที่ส่วนที่กว้างที่สุดคือลานอเนกประสงค์ รูปร่างของพื้นที่ส่วนนี้จะใช้การย่อมุมเข้ามาทำให้เกิดความน่าสนใจของแสงและเงาที่ตกกระทบ การทำลวดลายพื้นของพื้นที่ส่วนนี้ใช้ผสมผสานระหว่างวัสดุ 2 ชนิด คือ กระเบื้องดินเผาและทรายล้างรูปแบบของลายนำมาจากลายของน้ำในจิตรกรรมฝาผนัง

5. ลานการแสดงและเวทีการแสดง เพื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรมบริเวณลานชมการแสดงกลางแจ้ง จึงจัดสร้างเป็นเนินขนาดใหญ่ยกสูง สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของแม่น้ำได้อย่างชัดเจน รูปแบบของที่นั่งจัดล้อมเป็นวงโค้งทำเป็นชั้น จำนวน 5 ชั้น เพื่อความสบายในการนั่งชม ตัวชั้นเป็นคอนกรีตสลับลาย สามารถจุผู้ชมได้ไม่น้อยกว่า 300 คน เวทีการแสดงใช้ด้านหลังของป้ายโครงการเป็นฉาก และแยกพื้นที่การแสดงกับส่วนนั่งชม เว้นระยะอย่างพอเหมาะด้วยน้ำ การปลูกต้นไม้บริเวณนี้ ปลูกล้อมพื้นที่ตามรูปร่างของส่วนนั่งชมการแสดง ซึ่งจะเน้นที่การใช้ ต้นไม้ใหญ่ เนื่องจากจะไม่บังมุมมองและปลูกไม้้ำตามส่วนที่เป็นขอบและมุม เพื่อลดความแข็งของขอบคอนกรีต

6. สวนดอกไม้เป็นฉากหน้าให้แก่ศาลาเฉลิมกาญจนาภิเษก และอาคารรับเสด็จใช้ไม้พุ่มปลูกตัดแต่ง ร่วมกับการใช้องค์ประกอบทางภูมิทัศน์ ใช้กระถางบัวและเสาไฟลักษณะคล้ายสวนไม้ตัดของไทยโบราณ รูปทรงของแปลงปลูกได้แนวความคิดมาจากรูปแบบของหอยเบี้ยโบราณ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับน้ำ และเป็นการใช้สีส้มของต้นไม้เป็นส่วนสร้างความสนใจ โดยด้านหนึ่งจะยกให้สูงขึ้น เพื่อให้มุมมองที่เกิดขึ้นมีความน่าสนใจ และเป็นการแยกส่วนการใช้พื้นที่อย่างชัดเจน

7. ชุมสระบัว ศาลาพักผ่อนลักษณะทรงไทยประยุกต์ล้อมรอบด้วยบ่อบัวเป็นชั้น ๆ ซึ่งจะเป็นส่วนแสดงบัวหลากหลายชนิด จัดเป็นจุดแวะพักขนาดใหญ่ที่อยู่กึ่งกลางอุทยานเชื่อมระหว่างส่วนธรรมชาติ ส่วนกิจกรรม และส่วนพระราชพิธีเข้าด้วยกัน

8. ลานประติมากรรม ตรงกลางมีบ่อน้ำย่อมุมติดตั้งประติมากรรมในอนาคต เพื่อเป็นการเน้นจุดทางเข้าให้กับวิมานสราญนวมินทร์ และเป็นจุดสนใจบริเวณทางแยกในส่วนพระราชพิธี

9. น้ำตก น้ำที่สูบเข้ามาจากแม่น้ำเพื่อเติมบ่อภายในโครงการผ่านการกรองจากเครื่องกรองขนาดใหญ่ที่ถูกตกแต่งให้เป็นน้ำตก ซึ่งเป็นจุดสนใจและเส้นทางเข้าสู่ตัววัดเฉลิมพระเกียรติ ตกแต่งบรรยากาศรอบ ๆ ให้อุณหภูมิเป็นธรรมชาติ และเพิ่มความน่าสนใจให้แก่พื้นที่บริเวณนี้ด้วยการเคลื่อนไหว และเสียงน้ำตก

10. บ่อตกเป็นพื้นที่ที่จำลองบรรยากาศของอาณาบริเวณที่มีน้ำขังตลอดเวลา มีพีชน้ำขึ้นอย่างหนาแน่น ซึ่งสามารถเห็นได้ทั่วไปในแถบที่ราบลุ่มภาคกลางในส่วนนี้จะมีการนำพีชน้ำ และพีชไถ้ไถ้มาปลูก เช่น กก หลิว มะพร้าว สาธู กัลย ฯลฯ เป็นบรรยากาศของพื้นที่ริมน้ำแบบหนึ่ง ซึ่งมีความเป็นธรรมชาติ พีชต่าง ๆ ที่ได้นำมาปลูกจะเป็นฉากหลังของมุมมองให้กับองค์ประกอบต่าง ๆ ในสวน เช่น ศาลาริมน้ำ ทำให้บรรยากาศในบริเวณดังกล่าวมีความน่าสนใจแตกต่างจากส่วนอื่น ๆ ไม่โล่งเตียนจนเกินไป

11. พิพิธภัณฑสถานและอาคารบ้านพักผู้ว่าฯ เดิม ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ด้วยตำแหน่งของอาคารที่วางอยู่เอียงกันทำให้เกิดพื้นที่โอบล้อมในส่วนกลาง จึงเป็นจุดหนึ่งที่ทางผู้ออกแบบกำหนดให้เป็นจุดอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาเยือน โครงการ และชมพิพิธภัณฑสถานที่เป็นจุดนัดพบ และเป็นจุดเริ่มที่จะนำเข้าสู่บรรยากาศของสวนผลไม้

12. สวนผลไม้แนวใหม่เน้นการปลูกไม้ผลที่เป็นที่ขึ้นชื่อของท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ ทุเรียน กระท้อน ขนุน มังคุด มะพร้าวน้ำหอม เป็นต้น

13. สนามเด็กเล่นและศาลาพักผ่อนจัดเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นสัดส่วนมากที่สุด เนื่องด้วยเหตุผลทางด้านความปลอดภัยของเด็ก ๆ ที่เข้ามาใช้บริการสนามเด็กเล่น ตัวสนามเด็กเล่น และศาลาพักผ่อนตั้งอยู่บนเนินที่มีความลาดชันในระดับที่ไม่อันตราย แต่เป็นสิ่งที่เพิ่มความน่าตื่นตึ่งให้แก่เด็ก อีกทั้งยังสามารถมองเห็นแม่น้ำได้อย่างชัดเจน ปลูกไม้ยืนต้นบ้างประปรายกำหนดขอบเขตของพื้นที่ด้วยก้อนหินธรรมชาติ และกลุ่มไม้พุ่มเป็นการเว้นระยะไม่让孩子เข้าไปเล่นใกล้บ่อน้ำด้านหลัง ซึ่งอาจเกิดอันตรายได้รูปแบบโดยทั่วไปของเครื่องเล่น เน้นที่ความโล่งเรียบง่าย และปลอดภัย วัสดุที่ใช้มีมาตรฐานที่เหมาะสมกับเด็ก ศาลาพักผ่อนของผู้ปกครองเป็นศาลาทรงไทยที่มีรูปแบบมาตรฐานเดียวกันทั้งโครงการ มีการประยุกต์นำวัสดุสมัยใหม่ เช่น กระจก หินอ่อน คอนกรีต เข้ามาใช้ตกแต่งเพื่อให้เกิดความเหมาะสมในแง่ความสวยงาม ทนทาน และสะดวกในการก่อสร้าง

14. สวนผลไม้อนุรักษ์เป็นพื้นที่ที่ได้พยายามจะอนุรักษ์สวนที่เก็บสวนผลไม้เดิมไว้ ซึ่งได้แก่ สวนทุเรียน กระท้อน มังคุด โดยทำการปรับแต่งที่องร่อง ขุดลอก และควบคุมระดับน้ำ ให้มีความเหมาะสมอยู่ตลอดปีให้เกิดสภาพธรรมชาติที่เหมาะสมกับสวนผลไม้ พื้นที่ส่วนนี้จะเป็น ส่วนที่ส่งเสริมบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติดั้งเดิม ผู้ที่มาชมจะสัมผัสได้ถึงความชุ่มชื้น และ อุดมสมบูรณ์ของแผ่นดิน แต่เนื่องจากโครงการได้ถูกน้ำท่วมในระยะก่อสร้างทำให้เกิดความเสียหาย ต่อพันธุ์ไม้ จึงต้องนำมาปลูกใหม่ทดแทน

15. หมู่บ้านชาวสวนเป็นกลุ่มบ้านที่มีรูปแบบง่าย ๆ ปลูกอยู่ท่ามกลางสวนผลไม้ และ กลุ่มต้นไม้ร่มรื่นล้อมรอบด้วยคลองที่มีการขุดแต่งด้วยอุปกรณ์ยังชีพของชาวสวน เพื่อให้ผู้ที่มา เยี่ยมชมได้สัมผัสกับบรรยากาศของชีวิต และการทำงานของชาวสวน

นอกจากนี้อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก จังหวัดนนทบุรี ได้มีการจัดให้มีการเดินแอโรบิก ระหว่างเวลา 16.30-17.30 น. ของทุกวัน ในวันเสาร์-อาทิตย์ ยังมีการจัดกิจกรรมการแสดง เช่น การแสดงดนตรีไทย-สากล การแสดงโขนละคร การแสดงละครสำหรับเด็ก เป็นต้น และในวันสำคัญ ต่าง ๆ ทางอุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก จังหวัดนนทบุรี จัดให้มีกิจกรรมตามประเพณี เช่น การตักบาตร อาหารแห้ง ตามวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันวิสาขบูชา เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า อุทยานเฉลิมกาญจนาภิเษก จังหวัดนนทบุรี เป็นสถานที่ทางนันทนาการที่สำคัญและสามารถ ตอบสนองความต้องการทางนันทนาการที่หลากหลายของผู้มาใช้บริการได้ทุกเพศ ทุกวัย โดย ปัจจุบันเปิดให้บริการประชาชนทุกวัน ตั้งแต่เวลา 05.00 – 18.00 น.